

Ἀντώνιος ὁ Βυζάντιος

διδάσκαλος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλης τοῦ γένους
σχολῆς.

Νικηφόρος Καλογεράς ἔτει ἀπα' ἐδημοσίευσεν ἐν Ἀθήναις βιβλίον
ὑπὸ ἐπιγραφὴν „Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντίου συγγραφείως τῆς ια' ἑκατον-
ταετηρίδος Χρηστοθήθεια ἤτοι τρόποι τοῦ ἑλληνοπρεπῶς φέρεσθαι ἐκδι-
δόμενοι χάριν τῆς ἑλληνικῆς νεολαίας μετὰ καὶ τῆς εἰς τὴν καθωμιλη-
μένην παραφράσεως“. ἐν ᾧ λέγει „Πατὴρ τοῦ πονηματίου τούτου
ὑπῆρξεν Ἀντώνιος ὁ Βυζάντιος, οὗτινος ἡ μὲν πολυμαθία εἶναι εἰς
ἡμᾶς γνωστὴ, ἀλλὰ τὰ τοῦ βίου αὐτοῦ ὅλως εἰσέτι ἄγνωστα διατελοῦσι.
Τοῦτο δὲ μόνον δυνάμεθα ὀριστικῶς περὶ αὐτοῦ νὰ εἰπώμεν, ὅτι ἤκ-
μασε κατὰ τὸ ἔτος 1000—1100. Ἡ ὀριστικώτερον, ἐπὶ τοῦ αὐτοκρά-
τορος τοῦ Βυζαντίου Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ, βασιλεύσαντος ἀπὸ τοῦ
ἔτους 1071—1117. Ἐπίσης δὲ συμπεραίνομεν ἐκ τῆς προσωνυμίας αὐτοῦ
ὅτι πατρίδα εἶχεν αὐτὸ τὸ Βυζάντιον. Ὅτι πολυμαθὴς ἦτο ὁ ἀνὴρ,
μαρτυρεῖται ἐκ τοῦ πονήματος αὐτοῦ, *Μελίσσης καλουμένου*“ (σ. ια')·
καὶ „εἶναι ὄντως περιέργον ὅτι, ἐνῶ ἡ *Μέλισσα*, πόνημα ὄν, ὡς εἴ-
πομεν, Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντίου, τοσάκις ἤδη παρὰ διαφόρων κατὰ
καιροὺς ἀνετυπώθη· ἡ *Χρηστοθήθεια*, ἔργον ὁμοίως οὕσα τοῦ αὐτοῦ, καὶ
προῖον μάλιστα καθαρὸν τῆς ἰδίας γραφίδος, μόνον ἄπαξ μέχρι τοῦδε
εἶδε τὸ τῆς δημοσιότητος φῶς. Φερομένην, ὡς φαίνεται, ἀπὸ χειρὸς
εἰς χεῖρα χειρογράφον, ἢ ἐντὸς τῶν θηκῶν βιβλιοθήκης τινὸς κρυπτο-
μένην, πρῶτος καθόσον ἡμεῖς γνωρίζομεν, ἐξέδωκεν ἐν Βενετίᾳ τῷ
1815 μετὰ τῶν μονοστίχων γνωμῶν Ἐμμανουὴλ τοῦ Χρυσολοῦρα, τῶν
ἀντιφώνων τῆς Ὀκτωήχου Ἰωάννου τοῦ Δαμασκηνοῦ καὶ τινων ἄλλων,
ὁ ἱερομόναχος Δαμασκηνὸς ὁ ἐκ Δημητριάδος“ (σ. ιδ', 105). Ταῦτα δὲ
γράφων Νικηφόρος Καλογεράς περὶ Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντίου καὶ τῆς
Χρηστοθηθείας αὐτοῦ παρεπλήρησε τοὺς Γερμανοὺς *Α. Ἐβερχάρδον*¹⁾ καὶ
*Κάρολον Κρουμβάχερον*²⁾ παραδεξαμένους Ἀντώνιον τὸν Βυζάντιον ζή-

1) Deutsche Litteraturzeitung (Berlin 1883) S. 301—2.

2) K. Krumbacher, Geschichte der byz. Litteratur² S. 464 f.

σαντα ἑνδεκάτῳ αἰῶνι, ἐν ᾧ τοῦναντίον ἐξησεν ὀκτωκαιδεκάτῳ αἰῶνι καὶ ἡ Χρηστοθήθεια αὐτοῦ ἐδημοσιεύθη πολλάκις.

Πρώτην ἔκδοσιν τῆς Χρηστοθήθειας γινώσκω γενομένην ἔτει αψπ' ὑπὸ ἐπιγραφὴν „Χρηστοθήθεια συντεθεισα παρὰ τοῦ τιμιωτάτου καὶ λογιωτάτου, ἀρίστου τε ἐν τε γραμματικῇ καὶ φιλοσοφίᾳ καὶ πάσῃ ἄλλῃ παιδείᾳ διδασκάλου τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντίου. ἡ νῦν πρῶτον τύποις ἐξεδόθη παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ, Ἐνετίησι, αψπ'“. Ἡ ἔκδοσις αὕτη, ἥς τὴν ἐπιγραφὴν νομίζω ἀτελεῖ, μνημονεύεται ἐν χειρογράφῳ βιβλίῳ, περὶ οὗ προῖων διηγῆσομαι, καὶ ὑπὸ Γεωργίου Ζαβίρα.¹⁾

Τὸ δεύτερον ἐδημοσιεύθη ἐν „Ἐγκυκλοπαιδείᾳ φιλολογικῇ ἐν τέσσαρσι τόμοις διηρημένη Ἰωάννου Πατούσα τοῦ ἐξ Ἀθηνῶν, αψπ' Ἐνετίησιν 1780“ εἰς 8^{ον}. Ἡ Χρηστοθήθεια κεῖται ἐν τόμῳ πρώτῳ, σ. 423—61.

Τὸ τρίτον ἐδημοσιεύθη ὑπὸ ἐπιγραφὴν τήνδε „Ἡ Χρηστοθήθεια πρὸς διακόσμησιν ἡθῶν τῶν νέων πάνυ λυσιτελεῖς, ἐκ τῆς λατινίδος μὲν ποτε εἰς ἀπλήν μετενεχθεῖσα φράσιν, κοσμηθεῖσα δὲ τῷ κάλλει τοῦ ἑλληνικοῦ χαρακτήρος καὶ ἐν τισὶ προσανηχθεῖσα χάριν τῶν σπουδαίων ὑπὸ τοῦ ἑλλογιωτάτου καὶ ἐν σπουδαίοις ἀρίστου κυρίου Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντίου· ἥδη ἀκριβῶς διορθωθεῖσα τὸ πρῶτον τύποις ἐξεδόθη, αψπῆ' Ἐνετίησιν 1788 παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων“ (εἰς 8^{ον}, σ. 1—52). τῆς ἐκδόσεως ταύτης μέμνηται Παῦλος Λάμπρος.²⁾

Τὸ τέταρτον ἐδημοσιεύθη ἔτει αψαβ' παρὰ τῷ αὐτῷ τυπογράφῳ Νικολάφ Γλυκεῖ Ἐνετίησιν (εἰς 8^{ον}, σ. 1—52).

Τὸ πέμπτον ἐδημοσιεύθη ἐν „Ἐγκυκλοπαιδείᾳ φιλολογικῇ ἐν τέσσαρσι τόμοις διηρημένη Ἰωάννου Πατούσα“ αψαε' Ἐνετίησιν εἰς 8^{ον}. Ἡ Χρηστοθήθεια κεῖται ἐν τόμῳ πρώτῳ, σ. 421—462.

Τὸ ἕκτον ἐδημοσιεύθη ἔτει αω' παρὰ τῷ αὐτῷ τυπογράφῳ Νικολάφ Γλυκεῖ Ἐνετίησιν (εἰς 8^{ον}, σ. 1—47). τῆς ἐκδόσεως ταύτης μέμνηται Παῦλος Λάμπρος.³⁾ Τῷ αὐτῷ ἔτει ἐδημοσιεύθη Ἐνετίησι παρὰ Πάνῳ Θεοδοσίῳ (εἰς 8^{ον}, σ. 1—38). τῆς ἐκδόσεως ταύτης ἀντίτυπον κέκτηται ὁ ἐν Ζακύνθῳ Λεωνίδας Ζώης.

Τὸ ἕβδομον ἐδημοσιεύθη ἔτει αωβ' ἐν Ἐγκυκλοπαιδείᾳ φιλολογικῇ Ἰωάννου Πατούσα Ἐνετίησιν, εἰς 8^{ον}. ἡ Χρηστοθήθεια κεῖται ἐν τόμῳ

1) Γεωργίου Ζαβίρα Νέα Ἑλλάς ἢ Ἑλληνικὸν Θέατρον, (ἐν Ἀθήναις, 1872, εἰς 8^{ον}), σ. 178.

2) Παῦλου Λάμπρου Κατάλογος β^{ον}: ὀπανίων βιβλίων τῆς νεοελληνικῆς φιλολογίας, (Ἀθήνησι, 1864, εἰς 8^{ον}), σ. 31, ἀρ. 89.

3) Παῦλου Λάμπρου Κατάλογος β^{ον}: ὀπανίων βιβλίων, σ. 31, ἀρ. 89 σημ. Τοῦ αὐτοῦ Βιβλιακά, ἐν Πανδώρα σγγράμματι περιοδικῷ, (Ἀθήνησι, 1869, εἰς 4^{ον}), τὸμ. θ', σ. 390.

πρώτῳ, σ. 421—462. τῆς ἐκδόσεως ταύτης μέμνηται Ἀνδρέας Παπαδόπουλος Βρετὸς¹⁾ καὶ Παῦλος Λάμπρος.²⁾

Τὸ ὄγδοον ἐδημοσιεύθη ἔτει αὐτῷ παρὰ Πάνῳ Θεοδοσίῳ Ἐνετιήσιν (εἰς 8^{ον}, σ. 1—38), ἐν ᾗ λέγεται „ἤδη δεύτερον ἀκριβῶς διορθωθείσα τύποις ἐξεδόθη“. τῆς ἐκδόσεως ταύτης μέμνηται Πάνος Θεοδόσιος ἐν τῷ Καταλόγῳ τῆς τυπογραφίας αὐτοῦ τοῦ ἔτους αὐιβ³⁾.

Τὸ ἕνατον ἐδημοσιεύθη τῷ αὐτῷ ἔτει αὐτῷ σὺν τοῖς Μύθοις Αἰσώπου τοῦ Φρυγὸς Ἐνετιήσιν τῆς ἐκδόσεως ταύτης μέμνηται Μανουὴλ Γεδεών.⁴⁾ Ἡ Χρηστοθήθεια κεῖται ἐν σελίδι 133—174.

Τὸ δέκατον ἐδημοσιεύθη ἔτει αὐτῷ ἐν Ἐγκυκλοπαιδείᾳ φιλολογικῇ Ἰωάννου Πατουσα Ἐνετιήσιν, εἰς 8^{ον}. Ἡ Χρηστοθήθεια κεῖται ἐν τόμῳ πρώτῳ, σ. 421—462.

Τὸ ἐνδέκατον ἐδημοσιεύθη ἔτει αὐτῷ παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ Ἐνετιήσιν, (εἰς 8^{ον}, σ. 1—47). τῆς ἐκδόσεως ταύτης μέμνηται Νικόλαος Γλυκὺς⁵⁾, Ἀνδρέας Παπαδόπουλος Βρετὸς⁶⁾ καὶ Παῦλος Λάμπρος.⁷⁾

Τὸ δωδέκατον ἐδημοσιεύθη ἔτει αὐτῷ παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ Ἐνετιήσιν (εἰς 8^{ον}, σ. 1—47) τῆς ἐκδόσεως ταύτης μέμνηται Ἀνδρέας Παπαδόπουλος Βρετὸς⁸⁾, Παῦλος Λάμπρος⁹⁾ καὶ Νικόλαος Γλυκὺς.¹⁰⁾

Τὸ τρισεκαδέκατον ἐδημοσιεύθη ἔτει αὐτῷ Ἐνετιήσιν σὺν τοῖς Μύθοις Αἰσώπου τοῦ Φρυγὸς παρὰ Πάνῳ Θεοδοσίῳ τῆς ἐκδόσεως ταύτης μέμνηται ὁ Κατάλογος τῆς τυπογραφίας Πάνου Θεοδοσίου τοῦ ἔτους αὐιβ¹¹⁾.

Τὸ τεσσαρακαδέκατον ἐδημοσιεύθη ἔτει αὐτῷ σὺν τοῖς Μύθοις Αἰσώπου τοῦ Φρυγὸς ὑπὸ ἐπιγραφῆν „Αἰσώπου τοῦ Φρυγὸς βίος καὶ μῦθοι μετὰ τῆς Χρηστοθηθείας Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντίου, ἧ προσετέθησαν

1) Ἀνδρέου Παπαδοπούλου Βρετοῦ Νεοελληνικὴ φιλολογία, (ἐν Ἀθήναις, 1857, εἰς 8^{ον}), μέρ. β', σ. 121, ἀρ. 336.

2) Παύλου Λάμπρου Κατάλογος β^{ον} σπανίων βιβλίων, σ. 31, ἀρ. 89 σημ. Τοῦ αὐτοῦ Βιβλιακά, ἐν Πανδώρα σγγράμματι περιοδικῷ, τόμ. θ', σ. 390.

3) Κατάλογος τῆς τυπογραφίας Πάνου Θεοδοσίου, (ἐν Βενετία, 1812, εἰς 8^{ον}), σ. 6.

4) Μανουὴλ Ι. Γεδεών Χρονικά τῆς πατριαρχικῆς ἀκαδημίας, (ἐν Κωνσταντινουπόλει αὐπγ', εἰς 8^{ον}), σ. 146.

5) Κατάλογος τῶν βιβλίων τῆς τυπογραφίας Νικολάου Γλυκῦ, (Ἐνετιήσιν, 1805, εἰς 8^{ον}), σ. 4.

6) Νεοελληνικὴ φιλολογία, μέρ. β^{ον}, σ. 136, ἀρ. 385.

7) Κατάλογος β^{ον} σπανίων βιβλίων, σ. 31 σημ., τοῦ αὐτοῦ Βιβλιακά, ἐν Πανδώρα σγγράμματι περιοδικῷ, τόμ. θ' σ. 390.

8) Νεοελληνικὴ φιλολογία, μέρ. β^{ον}, σ. 136, ἀρ. 385, σημ.

9) Κατάλογος β^{ον} σπανίων βιβλίων, σ. 31, ἀρ. 89, σημ., σ. 52, ἀρ. 164. Τοῦ αὐτοῦ Βιβλιακά, ἐν Πανδώρα, τόμ. θ', σ. 390.

10) Κατάλογος τῶν βιβλίων τῆς τυπογραφίας Νικολάου Γλυκῦ, (ἐν Βενετία, 1812, εἰς 8^{ον}), σ. 26.

11) Κατάλογος τῆς τυπογραφίας Πάνου Θεοδοσίου, (ἐν Βενετία, 1812, εἰς 8^{ον}), σ. 5.

καὶ ἄλλα τινὰ πάνυ ὠφέλιμα, 'Ενετίησι παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ ,αωιγ'". 'Η Χρηστοθήθεια κείται ἐν σελίσιν 133—174. Τῆς ἐκδόσεως ταύτης μέμνηται Νικόλαος Γλυκὺς¹⁾ καὶ Ἀνδρέας Παπαδόπουλος Βρετός.²⁾

Τὸ πεντεκαίδεκατον ἐδημοσιεύθη ἔτει ,αωιέ' 'Ενετίησιν ὑπὸ Δαμασκηνοῦ ἱερομονάχου τοῦ ἐκ Δημητζάνης. 'Η Χρηστοθήθεια κείται ἐν σελίσιν 101—158. Τῆς ἐκδόσεως ταύτης μέμνηται Νικηφόρος Καλογεράς.³⁾

Τὸ ἑκκαίδεκατον ἐδημοσιεύθη ἔτει ,αωισ' 'Ενετίησιν σὺν τοῖς Μύθοις Αἰσώπου τοῦ Φρυγός, εἰς 8^{ov}. 'Η Χρηστοθήθεια κείται ἐν σελίσιν 133—174. τῆς ἐκδόσεως ταύτης μέμνηται Παῦλος Λάμπρος⁴⁾ καὶ Νικόλαος Γλυκὺς ἐν τῷ Καταλόγῳ τῶν παρ' αὐτῷ πωλουμένων βιβλίων τοῦ ἔτους ,αωιη'.⁵⁾

Τὸ ἐπτακαίδεκατον ἐδημοσιεύθη ἔτει ,αωιδ' 'Ενετίησιν σὺν τοῖς Μύθοις Αἰσώπου τοῦ Φρυγός, εἰς 8^{ov}. 'Η Χρηστοθήθεια κείται ἐν σελίσιν 133—174.

Τὸ ὀκτωκαίδεκατον ἐδημοσιεύθη ἔτει ,αωκ' 'Ενετίησιν, σὺν τοῖς Μύθοις Αἰσώπου τοῦ Φρυγός, εἰς 8^{ov}. 'Η Χρηστοθήθεια κείται ἐν σελίσιν 133—174. 'Εκ τοῦ Καταλόγου τῶν παρὰ Νικολάφ Γλυκεῖ πωλουμένων βιβλίων τοῦ ἔτους ,αωκά' μέμνηται ταύτης Κάρολος Ἰκενος.⁶⁾ 'Ἄλλ' αἱ φαινόμεναι ἐκδόσεις τῶν Μύθων Αἰσώπου τοῦ Φρυγός σὺν τῇ Χρηστοθηθείᾳ τῶν ἐτῶν ,αωιγ', ,αωισ', ,αωιδ' καὶ ,αωκ' εἰσὶ μία καὶ ἡ αὐτὴ μεταλλασσομένου μόνου τοῦ ἔτους τῆς ἐπιγραφῆς ὑπὸ τοῦ τυπογράφου ὅπως ὑποτεθῆ ὑπὸ τῶν ἀγοραστῶν νέα ἐκδοσις.

Τὸ ἔννεακαίδεκατον ἐδημοσιεύθη ἔτει ,αωπα' ἐν Ἀθήναις ὑπὸ Νικηφόρου Καλογερά (εἰς 8^{ov}, σ. α'—ισ', 1—108).

Τῆς Χρηστοθηθείας Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντίου γνωστὰ μοι ἐν χειρογράφοις βιβλίοις ἀντίγραφα εἰσι τάδε·

'Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Ἀθῶ τῷ ὄρει μοναστηρίου Γρηγορίου κείται ἀντίγραφον ἀτελὲς ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ ρθ' χειρογράφῳ τεύχει.⁷⁾

'Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Ἀθῶ τῷ ὄρει μοναστηρίου Σταυρου-

1) Κατάλογος τῶν βιβλίων τῆς τυπογραφίας Νικολάου Γλυκῦ, (ἐν Βενετία, 1812, εἰς 8^{ov}), σ. 5. 2) Νεοελληνικὴ φιλολογία, μέρ. β^{ov}, σ. 169, ἀρ. 508.

3) Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντίου συγγραφῆς τῆς ια' ἐκατονταετηρίδος Χρηστοθήθεια, (ἐν Ἀθήναις, 1881, εἰς 8^{ov}), σ. 103.

4) Κατάλογος β^{ov} σπανίων βιβλίων, σ. 60, ἀρ. 196.

5) Κατάλογος τῶν κοινῶν βιβλίων τῆς τυπογραφίας Νικολάου Γλυκῦ, (ἐν Βενετία, 1818, εἰς 8^{ov}), σ. 7.

6) Karl Iken, Leukothoa. Eine Sammlung von Briefen eines geborenen Griechen über Staatswesen, Litteratur und Dichtkunst des neueren Griechenlands, (Leipzig, 1826, in-8°), Bd. II, S. 161.

7) Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ ἁγίου ὄρους Ἑλληνικῶν κωδίκων, (ἐν Κανταβρυγία τῆς Ἀγγλίας, 1895, εἰς 4^{ov}), τόμ. α', σ. 58.

κήτα κείται ἀντίγραφον ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ ρη' χειρογράφῳ τεύχει ὑπὸ ἐπιγραφῆν „Χρηστοθήεια συντεθεῖσα παρὰ τοῦ τιμιωτάτου καὶ λογιωτάτου, ἀρίστου ἐν τε γραμματικῇ καὶ φιλοσοφίᾳ καὶ πάσῃ ἄλλῃ παιδείᾳ διδασκάλου τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς [Ἀντωνίου] τοῦ Βυζαντινοῦ“ (φύλ. 95^α).¹⁾

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Ἀθῶ τῷ ὄρει μοναστηρίου Ξενοφῶντος κείται ἀντίγραφον ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ οε' χειρογράφῳ τεύχει.²⁾

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Ἀθῶ τῷ ὄρει μοναστηρίου Δοχειαρίου κεῖνται ἀντίγραφα δύο ἐν τοῖς ὑπ' ἀριθμοῖς σξδ' καὶ σοζ' χειρογράφοις τεύχεσι.³⁾

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Ἀθῶ τῷ ὄρει μοναστηρίου Ξηροποτάμου κείται ἀντίγραφον ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ πγ' χειρογράφῳ τεύχει.⁴⁾

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Ἀθῶ τῷ ὄρει μοναστηρίου τῶν Ἰβήρων κεῖνται ἀντίγραφα τέσσαρα ἐν τοῖς ὑπ' ἀριθμοῖς ρμ' (φύλ. 56^α), σδ' (φύλ. 138^α), χγγ' καὶ χξδ' χειρογράφοις τεύχεσι.⁵⁾

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Ἀθῶ τῷ ὄρει μοναστηρίου Παντελεήμονος κείται ἀντίγραφον ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ φρ' χειρογράφῳ τεύχει.⁶⁾

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Μηλαῖς σχολῆς κείται ἀντίγραφον ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ μα' (φύλ. 182^α—223) χειρογράφῳ τεύχει.⁷⁾

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Σμύρνῃ Εὐαγγελικῆς σχολῆς κείται ἀντίγραφον ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ μς' (Β—β) χειρογράφῳ τεύχει.⁸⁾

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Θεράπναις μοναστηρίου τῶν ἀγίων Τεσσαράκοντα μαρτύρων κείται ἀντίγραφον ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ ξδ' (φύλ. 1^α) χειρογράφῳ τεύχει.⁹⁾

Ἐν τῇ ἐν Ἀθήναις ἐθνικῇ τῶν Ἑλλήνων βιβλιοθήκῃ κεῖνται ἀντίγραφα δύο ἐν τοῖς ὑπ' ἀριθμοῖς αρκβ' καὶ αρκε' χειρογράφοις τεύχεσι.¹⁰⁾

1) Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου, αὐτόθ., τόμ. α', σ. 88.

2) Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου, αὐτόθ., τόμ. α', σ. 69.

3) Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου, αὐτόθ., τόμ. α', σ. 263, 265.

4) Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου, αὐτόθ., τόμ. α', σ. 204.

5) Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου, αὐτόθ., τόμ. α', σ. 30, 58, 191, 196.

6) Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου, αὐτόθ., τόμ. β', σ. 402.

7) Ἀθανασίου Παπαδοπούλου Κεραμέως Κατάλογος τῶν Ἑλληνικῶν κωδίκων τῆς ἐν Μηλαῖς βιβλιοθήκης, ἐν Ἐπετηρίδι τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου Παρνασσῶ, (ἐν Ἀθήναις, 1901, εἰς 8^{ον}), ἔτι 5^{ον}, σ. 34—5.

8) Ἀθανασίου Παπαδοπούλου Κεραμέως Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς ἐν Σμύρνῃ βιβλιοθήκης τῆς Εὐαγγελικῆς σχολῆς, (ἐν Σμύρνῃ, 1877, εἰς 4^{ον}), σ. 31.

9) Νίκου Βέη Κατάλογος τῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς ἐν Θεράπναις μονῆς τῶν ἀγίων Τεσσαράκοντα, ἐν Ἐπετηρίδι τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου Παρνασσῶ, (ἐν Ἀθήναις, 1904, εἰς 8^{ον}), ἔτι η^{ον}, σ. 138.

10) Ἰωάννου καὶ Ἀλκιβιάδου Σακελίωτος Κατάλογος τῶν χειρογράφων τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης τῆς Ἑλλάδος, (ἐν Ἀθήναις, 1892, εἰς 8^{ον}), σ. 204.

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Πάτμῳ μοναστηρίου ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου κεῖνται ἀντίγραφα δύο ἐν τοῖς ὑπ' ἀριθμοῖς φπς' καὶ φς' χειρογράφοις τεύχεσι.¹⁾

Ἐν τῇ ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχικῇ βιβλιοθήκῃ κεῖνται ἀντίγραφα δέκα ἐν τοῖς ὑπ' ἀριθμοῖς τθ', υνδ' (φύλ. 1—44), υξα' (φύλ. 1—κ.), υξβ' (φύλ. 1—κ.), υξε', υοε' (ἀκέφαλον ἀντίγραφον), υπγ', φ', ξδ' (φύλ. 164—9^β) καὶ ρθ' χειρογράφοις τεύχεσι.²⁾

Ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς ἐν Βουκουρεστίοις βιβλιοθήκης τῆς Ἀκαδημίας ἐν τοῖς ὑπ' ἀριθμοῖς μδ' (φύλ. λε') καὶ οε' (φύλ. λθ') χειρογράφοις τεύχεσι κεῖνται ἀντίγραφα δύο.³⁾

Ἐν Βελεγράδοις κεῖται ἀντίγραφον ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ 43 χειρογράφῳ τεύχει.⁴⁾

Καὶ ἄλλα βεβαίως λανθάνουσι με ἀντίγραφα τῆς Χρηστοθεΐας Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντίου μὴ δυνηθεὶς ἵνα ἴδω πάντας τοὺς γνωστοὺς ἐμοὶ καταλόγους χειρογράφων βιβλίων.

Ὁ Ἀντώνιος ἦν Κωνσταντινουπολίτης καὶ ἀδελφὸς τοῦ ἐπίσης ἐλλογίμου ἀνδρὸς Χουρμουζίου.⁵⁾ ἂν δ' ὁ Ἀντώνιος οὗτος, ὡς γράφει Ἀλέξανδρος Λαυριώτης, εἶναι ὁ γράφας θεῖματα εἰσαγωγικὰ κατὰ τὴν γραμματικὴν Λασκάρεως (συντεθέντα παρὰ τοῦ ἀρίστου ἐν διδασκάλοις κυρίου Ἀντωνίου Κεφαλεωνᾶ), βεβαίως οὗτος ἐπεκαλεῖτο Κεφαλεωνᾶς.⁶⁾

1) Ἰωάννου Σακελίανος Πατριαρχικὴ βιβλιοθήκη ἦτοι ἀναγραφή τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς κατὰ τὴν νήσον Πάτμον . . μονῆς . . ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου τεθηραυρισμένων χειρογράφων τευχῶν, (ἐν Ἀθήναις, αως', εἰς φύλ.), σ. 243—4, 245.

2) Ἀθανασίου Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη ἦτοι κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις . . τοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων καὶ πάσης Παλαιστίνης ἀποκειμένων Ἑλληνικῶν κωδικῶν, (ἐν Πετροπόλει, 1894, εἰς 8^ο), τόμ. β^ο, σ. 435, 554, 557, 568, 561, 563, 568. τόμ. γ^ο (ἐν Πετροπόλει 1897, εἰς 8^ο), σ. 122—3, τόμ. δ^ο, (ἐν Πετροπόλει, 1899, εἰς 8^ο), σ. 103.

3) Constantin Litzica, Manuscrisele Grecesci din biblioteca Academiei Române, (Bucuresci, 1900, in-4^ο) pp. 47, 68. πρβ. D. Rouso, Manuscrisele Grecești din Academiei Romana (Bucuresci, 1901, in-8^ο), p. 13—14, 16.

4) Ἀνθίμου Ἀλεξούδη Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς ἱεραῖς ἐκκλησίαις τῆς συνοικίας κάστρον, πόλεως Βερατίου τῆς μητροπόλεως Βελεγράδων εὑρισκομένων ἀρχαίων χειρογράφων, ἐν Δελτίῳ τῆς ἱστορικῆς καὶ ἐθνολογικῆς ἐταιρίας τῆς Ἑλλάδος, (ἐν Ἀθήναις, 1897, εἰς 8^ο), τόμ. ε' σ. 367—8.

5) Δημητρίου Προκοπίου Ἐπιτετημένη ἐπαριθμησις τῶν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα λογίων Γραικῶν καὶ περὶ τινῶν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι ἀνθούτων, ἐν Ioannis Alberti Fabricii Bibliotheca Graeca sive notitia scriptorum veterum Graecorum, ed. Gottlieb Christopho Harles, (Hamburgi, 1808, in-4^ο), tom. XI, p. 545 καὶ ἐν Κωνσταντίνου Ν. Σάθα Μεσαιωνικῇ βιβλιοθήκῃ, (ἐν Βενετίᾳ, 1872, εἰς 8^ο), τόμ. 8^ο, σ. 491. Γεωργίου Ζαβίρα Νέα Ἑλλὰς ἢ Ἑλληνικὸν Θέατρον, σ. 547. Ἀθανασίου Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἐκθεσις περὶ τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Παλαιᾶς Φωκαίας Ἑλληνικῶν χειρογράφων, (ἐν Σμύρῃ, 1876, εἰς 4^ο), σ. 3. Γεωργίου Βεντότη Προσθήκη τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Μελετίου, (ἐν Βιέννῃ, 1795, εἰς 4^ο), τόμ. δ', σ. 72.

6) Ἀλεξάνδρου Ε. Λαυριώτου Βιογραφία Κυρίλλου Λαυριώτου, ἐν Ἐκκλησιαστικῇ

ἐγεννήθη δὲ περὶ τὰ τέλη τοῦ ἑπτακαιδεκάτου αἰῶνος καὶ ἠκροάσατο τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει διδασκάλων ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ γένους σχολῇ, ἐν οἷς τοῦ τὴν φιλοσοφίαν καὶ ῥητορικὴν διδάσκοντος Ἰακώβου Μάνα τοῦ Ἀργείου· τὴν δὲ λατινίδα ἐδιδάχθη παρὰ Νικολάῳ Μαυροκορδάτῳ, ὡς ἐκ τοῦδε τοῦ γραπτοῦ σημειώματος αὐτοῦ τούτου γίνεται δῆλον·

„Ἰδιόχειροι ἀποσημειώσεις τοῦ αὐτοῦ (Ἀντωνίου).

αψγ' ἔτει φεβρουαρίου ιξ' „ἠρξάμεθα τῆς ῥητορικῆς τέχνης ἐπὶ Ἰακώβου διδ(ασκάλου)“.

καὶ αψδ' ἔτει φεβρουαρίου ιη' „Θεοῦ συναιρομένου πέρας ἐπεθέμεθα. Ἰστέον μέντοι, ὅτι ἀπὸ ἰουλίου 1^{ης} μέχρι κ^{ης} τοῦ ὀκτωβρίου ἐκεχειρίας εἴχομεν καὶ πύλαν τοῦ ἀναγινώσκειν διὰ τὴν τότε τοῦ δήμου πρὸς τὸν κρατοῦντα ἀνταρσίαν“ (εἰς τὸ τέλος τοῦ περὶ ψυχῆς τοῦ Ἀριστοτέλους ὑπομνήματος τοῦ Κορυδαλ(έως)).

Τῇ πανθειουργῶ Τριάδι δόξα ἔστω
κράτος ἅμα τε εἰς πάντας τοὺς αἰῶνας·
δῶρον προνοίας καὶ πόνος Ἀντωνίου.

Ἐν ἔτει αψε' πυανεσιῶνος τὴν πρώτην δεκάδα παραλλάξαντες.

Ἐν τῇ ἀπαριθμήσει τῶν ὧν ἀνέγνω ὁ αὐτὸς λατινικῶν βιβλίων.

+ αψθ' ἔτει φεβρουαρίου ιγ', ἄρχισα τὴν λατινίδα παρὰ τῷ ἐνδοξοτάτῳ καὶ σοφωτάτῳ μεγάλῳ ἑρμηνεῖ τῆς κραταιᾶς βασιλείας, κυρίῳ Νικολάῳ Μαυροκορδάτῳ, καὶ μεγάλῳ λογοθέτῃ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας· Ἀντώνιος“.

Ἐκ τῶν αὐτῇ χειρὶ σημειωμάτων τοῦ Ἀντωνίου δὲν φαίνεται μοι ἀκριβῆς ὅτι ἀπὸ τοῦ ἔτους αψε' ἦν διδάσκαλος τῆς πατριαρχικῆς μεγάλης τοῦ γένους σχολῆς, ὅτε προσεφώνησε τὸν πατριάρχην Γαβριὴλ τὸν ἀπὸ Χαλκηδόνος, διότι λέγει ἐν τῇ προσφωνήσει „κοινὸν ἡμῖν προϋθνηκεν (ὁ πατριάρχης) πρυτανεῖον τῶν λόγων καθηγητᾶς ἡμῖν τοὺς μηδένα πόνον ἀποσειομένους, ὅπως τι ὕφελος πρὸς παιδείαν γένοιτο“¹⁾· ὁ Ἀντώνιος προσεφώνησε τὸν πατριάρχην ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν τῆς σχολῆς, ἧς ὀψιαίτερον ἐγένετο διδάσκαλος· ὅτε δ' ἔτει αψη' προσεφώνησε τὸν πατριάρχην Κυπριανὸν τὸν ἀπὸ Καισαρείας τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ ἐδίδασκεν ἐν τῇ σχολῇ, διότι λέγει ἐν ταύτῃ „καὶ ἡμεῖς οἱ τῆς παιδείας ἔμποροι“²⁾ ὡς διδάσκαλος δὲ τῶν γραμματικῶν προϋσταμένου τῆς σχολῆς Ἰακώβου Μάνα τοῦ Ἀργείου, ὅτε καὶ λογοθέτης γενικοῦ

ἀληθείᾳ συγγράμματι περιοδικῷ, (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1887, εἰς 8^{ον}), περιόδῳ δευτέρῃ, τόμ. δ', σ. 117.

1) Μανουήλ Γ. Γεδεών, Χρονικὰ τῆς πατριαρχικῆς ἀκαδημίας, σ. 115. Ἐπαμεινώνδου Σταματιάδου Ἐκκλησιαστικὰ σύλλεκτα, (ἐν Σάμῳ, 1891, εἰς 8^{ον}), σ. 57. Χειρόγραφον τεύχος παρ' ἐμοὶ κείμενον, φύλ. ιξ^α.

2) Χειρόγραφον τεύχος παρ' ἐμοὶ κείμενον, φύλ. λς⁷.

τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ἦν, διότι ἔτει ραφί' ὦν τοιοῦτος ἔγραψε τρία ἐπιγράμματα προτασσόμενα τῆς Πανοπλίας δογματικῆς Ἀλεξίου Κομνηνοῦ τῆς ἔτει ραφί' δημοσιευθεῖσης ἐν Τεργουβύστω, εἰς ἃ ὑπογράφει „λογοθέτης γενικοῦ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ διδάσκαλος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολῆς“. ὥστε τὸ τοῦ Ματθαίου Παρανίκα λεγόμενον ὅτι ἠγήσατο τῆς σχολῆς μετὰ Ἰάκωβον τὸν Ἀργεῖον ἔτει ραφί' ἔστιν ἀνακριβές.¹⁾ Πιθανῶς δ' Ἀντώνιος ἐδίδαξεν ἐν τῇ σχολῇ μέχρι τέλους τοῦ ἔτους ραφί', ὅτε καὶ ἀπέθανε· κατὰ τὸ ἐν τέλει δημοσιευόμενον σημεῖωμα τῶν ὦν συνέγραψεν ὁ Ἀντώνιος, ἡ Χρηστοθήθεια ἐσχεδιάσθη μηνὶ νοεμβριῶ τοῦ ἔτους ραφί'· ὁ δὲ Δημήτριος Προκόπιος ὁ μηνὶ ἰουνίῳ τοῦ ἔτους ραφί' συγγράφας τὴν „ἐπιτετημένην ἐπαρίθμησιν“ γράφει περὶ τοῦ Ἀντωνίου ὡς προαποθανόντος τάδε „Ἀντώνιος Βυζάντιος, διδάσκαλος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολῆς, ἀνὴρ ἐλλόγιμος, φιλόπονος, φιλομαθῆς, δαήμων τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης, πεπαιδευμένος τὴν τε θύραθεν φιλοσοφίαν καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς ἱερὰν θεολογίαν· πολλῆς ἂν εἴη ὠφελείας πρόξενος τοῖς φιλολόγοις τῶν νέων τῇ προόδῳ τοῦ χρόνου, εἰ μὴ γε κομιδῇ νέος ἐξ ἀνθρώπων ἐγένετο“.²⁾ καὶ Δημήτριος Καντεμίρης³⁾, καὶ Γεώργιος Βεντότης⁴⁾, καὶ Γεώργιος Ζαβίρας⁵⁾, καὶ Κάρολος Ἰκενος⁶⁾, καὶ Κωνσταντῖος ὁ ἀπὸ Συναίου⁷⁾ μέμνηται τοῦ Ἀντωνίου. Τῶν μαθητῶν τις τοῦ Ἀντωνίου ἀπήγγειλε λόγον εἰς τὸ μνημόσυνον αὐτοῦ ὄντα λόγου ἀνάξιον, ἐν ᾧ ἀποκαλεῖ τὸν Ἀντώνιον „μυροθήκην τῶν

1) Ματθαίου Παρανίκα Σχεδιάσμα περὶ τῆς ἐν τῷ Ἑλληνικῷ ἔθνει καταστάσεως τῶν γραμμάτων ἀπὸ ἀλώσεως Κωνσταντινουπόλεως, (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1867, εἰς 8^{ov}), σ. 27.

2) Δημητρίου Προκοπίου Ἐπιτετημένη ἐπαρίθμησις τῶν κατὰ τὸν παρελθόντα αἰῶνα λογίων Γραικῶν καὶ περὶ τινῶν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι ἀνθούτων, ἐν Ioannis Alberti Fabricii Bibliotheca Graeca sive notitia scriptorum veterum Graecorum, ed. Gottlieb Christophoro Harles, tom. XI, p. 545 καὶ ἐν Κωνσταντίνου Ν. Σάθα Μεσαιωνικῆ βιβλιοθήκῃ, τόμ. γ', σ. 491.

3) Histoire de l'empire Othoman où se voyent les causes de son aggrandissement et de sa décadence, trad. par M. de Jonquieres (Paris 1743, in-4°), tom. II, p. 38.

4) Γεωργίου Βεντότη Προσθήκη τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας Μελετίου, τόμ. δ', σ. 66—7, 222.

5) Γεωργίου Ζαβίρα Νέα Ἑλλὰς ἢ Ἑλληνικὸν Θέατρον, σ. 177—8.

6) Karl Iken, Leukothea. Eine Sammlung von Briefen . . . Bd. II, S. 161.

7) Κωνσταντίου τοῦ ἀπὸ Συναίου περὶ τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς, ἐν Θεόδωρου Μ. Ἀριστοκλέους Κωνσταντίου τοῦ ἀπὸ Συναίου βιογραφία καὶ συγγραφαῖς ταῖς ἐλάσσοσιν ἐκκλησιαστικαῖς τε καὶ φιλολογικαῖς, (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1866, εἰς 8^{ov}), σ. 354—5. Τοῦ αὐτοῦ Κωνσταντινῆς παλαιὰ τε καὶ νεωτέρα ἤτοι περιγραφὴ Κωνσταντινουπόλεως, (ἐν Βενετίᾳ, 1820, εἰς 8^{ov}), σ. 113 καὶ (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1844, εἰς 8^{ov}), σ. 147. Τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολὴ περὶ τῆς μεγάλης τοῦ γένους σχολῆς, ἐν Περιδικῷ συγγράμματι τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου, (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1864, εἰς 4^{ov}), ἔτει β', σ. 289.

χαρίτων, ἔμψυχον ἄγαλμα τῆς ἀρετῆς, παραδείσον στολισμένον, περι-
καλλῆ ναόν¹. Καισάριος Δαπόντες ταυτίζει τὸν Ἀντώνιον μετὰ Σπαν-
δωνῆ τοῦ Βυζαντίου.

Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τοῦ Ἀντωνίου ἡ Χρηστοθήθεια ἐγένετο τῶν
ἐν τῇ διδασκαλίᾳ χρησιμωτάτων βιβλίων, τοῦτο δηλοῦται ἐκ τῶν πολ-
λῶν ἐκδόσεων καὶ τῶν πολλῶν ἐν χειρογράφοις ἀντιγράφων ταύτης.
Καισάριος Δαπόντες περὶ ταύτης λέγει ὅτι „παρεδίδοτο μάθημα εἰς τὰ
σχολεῖα διὰ τὴν καλὴν φράσιν¹.) καὶ Κωνσταντῖνος Κούμας λέγει ὅτι
ὁ Ἀντώνιος „ἠρμήνευσεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ τὴν εἰς ὅλους μας γνωστὴν
Χρηστοθήθειαν“²) ἀλλ’ ὁ Ἀντώνιος δὲν ἠρμήνευσεν ἐκ τοῦ λατινικοῦ
τὴν Χρηστοθήθειαν, ἀλλὰ ταύτην ἐρμηνευθεῖσαν παρ’ ἄλλου μετήνεγκεν
εἰς τὸ ἀρχαῖον· περὶ τοῦτου ἐν τῇ ἐκδόσει τοῦ ἔτους αψπ’ κεῖνται τάδε
„Χρηστοθήθεια τὸ παρὸν ὀνομάζεται σύγγραμμα, χρηστότητα ἡθῶν καὶ
κοσμιότητα τρόπου ὑποτιθέμενον. Μετενήνεκται δ’ ὑπὸ τινος ἐκ τῆς
λατινίδος φωνῆς εἰς ἀπλὴν φράσιν. Μετωχετεύσατο δ’ αὖθις εἰς τὴν
Ἑλληνικὴν ὁ ἐλλόγιμος καὶ ἐν σπουδαίοις ἄριστος Ἀντώνιος ὁ Βυζάν-
τιος, ὁ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολῆς τῶν γραμματικῶν μαθημάτων
καθηγητῆς, ἃ μὲν προσθεῖς, ἃ δὲ ἀφελόμενος, τοῦ ἀπλοῦ ἀτελοῦς καὶ
ἀκόσμου τυγχάνοντος. Καταλαΐσας δ’ ἐκεῖνος τῇ κάλλει τοῦ Ἑλληνι-
κοῦ χαρακτῆρος ναὶ μὴν καὶ κοσμήσας ποικίλῃ τῇ προσθήκῃ τῶν νοη-
μάτων εἰς φῶς ἤγαγε καὶ τοῖς φιλολόγοις καὶ ἀναγινώσκουσιν αὐτὸ
(ὡς ἔχουσιν ἐντεῦθεν θυθμίζειν, καὶ τὰ ἦθη κοσμεῖν) πολλοῖς τε ὑπο-
θήκας ἐνέθηκεν· ᾧ τινι οἱ ἐντυγχάνοντες τὸν ἄνδρα θαυμαζόντων, τῷ
τε ὕψει τῆς φράσεως, καὶ τῇ τοῦ λόγου ἰδέᾳ, καὶ δι’ εὐφήμου γλώττης
ὅ τι μάλιστα ἀγόντων. Χρηστοθήθεια δ’ ἐστὶ καὶ ἡ παρ’ Ἱταλοῖς Gala-
leo καλουμένη βίβλος“³) Ἐν δὲ χειρογράφῳ τεύχει παρ’ ἔμοι ἀποκει-
μένῳ λέγονται περὶ τῆς Χρηστοθηθείας τάδε „Χρηστοθήθεια συντεθεῖσα
παρὰ τοῦ τιμιωτάτου καὶ λογιωτάτου ἀρίστου τε ἐν τε γραμματικῇ καὶ
φιλοσοφίᾳ καὶ πάσῃ ἄλλῃ παιδείᾳ διδασκάλου τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς
Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντίου·

Τοῦτο λοιπὸν τὸ σύγγραμμα, ἐτοῦτο τὸ βιβλίον
λέγεται Χρηστοθήθεια, καλῶν ἡθῶν σχολεῖον,

1) Καισαρίου Δαπόντε Κατάλογος ἱστορικὸς ἀξιόλογος τῶν καθ’ ἡμᾶς χρηματι-
σάντων ἐπισήμων Ῥωμαίων . . , ἐν Κωνσταντίνου Ν. Σάδα Μεσαιωνικῇ βιβλιοθήκῃ,
τόμ. γ’, σ. 190 καὶ ἐν Constantin Erbiceanu Cronicatori Greci cari au seris despre
Românii in epoca Fanariota, (București, 1888, in-4°), p. 201.

2) Κωνσταντίνου Κούμα Ἱστορία τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, (ἐν Βιέννῃ, 1832,
εἰς 8°), τόμ. ιβ^o, σ. 574. Ἀναγέννησις τῶν γραμμάτων ἐν τῇ Ἀνατολῇ, ἐν Χρυσά-
λιδι συγγράμματι περιοδικῷ, (ἐν Ἀθήναις, 1866, εἰς φύλ.), τόμ. δ’, σ. 578.

3) Ἰωάννου Πατοῦσα Ἐγκυκλοπαιδεία φιλολογικῇ εἰς τέσσαρας τόμους διηρη-
μένη, (Ἐνετίησιν, 1780, εἰς 8°), τόμ. α’, σ. 423.

ὅτι χρησιότητα ἤθῶν αὐτὸ μᾶς ἐρμηνεύει,
 ὄλους μεγάλους καὶ μικροὺς ἄριστα συμβουλευεῖ.
 αὐτὸ ἀπ' τὴν λατινικὴν διάλεκτον καὶ στάσι
 ἕνας τὸ ἐμετέφρασεν εἰς τὴν ἀπλὴν μας φράσιν·
 ἔπειτα ὁ Ἀντώνιος σχολῆς τῶν ἐγκυκλίων
 τῆς Κωνσταντινουπόλεως διδάσκαλος καλλίων,
 ἄλλα αὐτὸς προσθέτοντας, ἄλλα δὲ ἀφαιρώντας,
 ἀκόσμητον καὶ ἀτελὲς τὸ πρῶτον ἀπλοῦν ὄντας
 τὸ ἔκαμεν Ἑλληνικὸν καὶ ὑπερεπαινεῖται,
 ὅθεν καὶ παραδίδεται μάθημα κ' ἐξηγείται.

5

10

Ἡ νῦν πρῶτον τύποις ἐξεδόθη παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ Ἐνετίησι ἀψπ'.

Ἡ Χρηστοθήθεια τοῦ Ἀντωνίου μετεφράσθη σλαβωνιστὶ καὶ ἐδημοσιεύθη ἐν Βιέννῃ ἔτει ἀψπς'.¹⁾ Καיסάριος Δαπόντες μεθρημῆνευσεν τὴν Χρηστοθήθειαν τοῦ Ἀντωνίου εἰς στίχους ἀπλοῦς δημοσιευθεῖσαν ἐν Βενετία ἔτει ἀψό' παρὰ Δημητρίῳ Θεοδοσίῳ.²⁾ Ὁ δὲ Δανιὴλ Κεραμεὺς μεθρημῆνευσεν τὴν Χρηστοθήθειαν εἰς στίχους ἰαμβικούς, ἧς ἀντίγραφον κεῖται ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ χμγ' χειρογράφῳ τεύχει τῆς ἐν Ἄθῳ τῷ ὄρει βιβλιοθήκης τοῦ μοναστηρίου ἁγίου Παντελεήμονος³⁾, καὶ ἔτερον ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ 8234 χειρογράφῳ τεύχει τῆς ἐν Λοιδίνῳ βιβλιοθήκης τοῦ Βρεττανικοῦ μουσείου τῆς συλλογῆς Additional ὑπὸ ἐπιγραφὴν τήνδε „Παράφρασις διὰ στίχων ἰάμβων τῆς Χρηστοθηθείας Ἀντωνίου Βυζαντινίου τοῦ διδασκάλου, φιλοπονηθεῖσα χάριν τῶν εισαγωγικῶν παρὰ Δανιὴλ μοναχοῦ Πατμίον τοῦ Κεραμέως τῆς κατὰ Πάτμον σχολῆς καὶ γραμματικοῦ διδασκάλου.“ Καὶ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ χξδ' χειρογράφῳ τεύχει τῆς ἐν Ἄθῳ τῷ ὄρει βιβλιοθήκης τῶν Ἰβήρων κεῖται „Ἡ ἐξήγησις τῆς Χρηστοθηθείας, ποίημα.“⁴⁾ Καὶ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ νη' χειρογράφῳ τεύχει τῆς βιβλιοθήκης τοῦ θρόνου τῶν Ἱεροσολύμων κεῖται „Ἐξήγησις

1) Ἐρμῆς ὁ Λόγιος ἢ φιλολογικαὶ ἀγγελίαι ὑπὸ Ἀνθίμου Γαξῆ ἐκδιδόμεναι, (ἐν Βιέννῃ, 1811, εἰς 8^{ον}), περιόδ. α', σ. 79. Ἀνδρονίκου Δημητραπεοπούλου Προσθήκαι καὶ διορθώσεις εἰς τὴν νεοελληνικὴν φιλολογίαν Κωνσταντίνου Σάθα, (ἐν Λειψία, 1871, εἰς 8^{ον}), σ. 97.

2) Ἀνδρέου Παπαδοπούλου Βρετοῦ Νεοελληνικὴ φιλολογία ἦτοι κατάλογος τῶν ἀπὸ τῆς πτώσεως τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας . . . τυπωθέντων βιβλίων, (ἐν Ἀθήναις, 1854, εἰς 8^{ον}), μέρ. α', σ. 90, ἀρ. 253. Γεωργίου Ζαβίρα Νέα Ἑλλάς ἢ Ἑλληνικὸν Θέατρον, σ. 392. William Martin Leake, Researches in Greece. (London, 1814, in-4^ο), p. 89. Karl Iken, Leukothea. Eine Sammlung von Briefen . . . , Bd. II, S. 111.

3) Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ ἁγίου ὄρους Ἑλληνικῶν κωδίκων, τόμ. β', σ. 410.

4) Σπυρίδωνος Π. Λάμπρου Κατάλογος τῶν ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τοῦ ἁγίου ὄρους Ἑλληνικῶν κωδίκων, τόμ. β', σ. 196.

τῆς Χρηστοθείας Ἀντωνίου τοῦ Βυζαντίου τοῦ διδασκάλου κυρίου Κυρίλλου“.¹⁾

Ἔγραψε δὲ ὁ Ἀντώνιος κατὰ σημεῖωμα κείμενον ἐν τέλει τοῦ εἰρημένου χειρογράφου βιβλίου τάδε·

„Συγγράμματα τοῦ αὐτοῦ γυμνασιάρχου Ἀντωνίου. Τὸ παρὸν πόνημα ἐπιγραφόμενον Χρηστοθήθεια, σχεδιασθὲν ἐν ἔτει ραψκ', μηνὶ νοεμβρίῳ, ὃ καὶ τύποις ἐξεδόθη Ἐνετίησιν 1780 παρὰ Νικολάῳ Γλυκεῖ.

Περὶ φιλίας, οὗ ἡ ἐπιγραφή πῶς χρηστέον τοῖς φίλοις· καὶ τότε τυπωθὲν μετὰ τῆς Χρηστοθείας καὶ περιεχόμενον ἐν τῷ ἐσχάτῳ κεφαλαίῳ αὐτῆς.

Ἀνθεῶν ὕλης ἡθικῆς εἰς διαφόρους ἡθικὰς ὑποθέσεις συμβαλλούσας καὶ εἰς ἐξοδίους μοναδίας παννυχίῳ πόνῳ σχεδιασθεῖς.

Ἀνθολογικόν, οὗ μνεῖαν ποιεῖται εἰς τὸν Κατάλογον τῶν ἀνεγνωσμένων αὐτῷ Ἑλληνικῶν βιβλίων, ἀριθμῷ 18.

Σημειώματα πρὸς ἱεροκήρυκας χρήσιμα.

Φιλοχρηματιστῆς ἢ φιλορρήμων, ἦτοι σύνοψις περὶ τοῦ σχηματισμοῦ τῶν κατὰ τὰ ῥήματα χρόνων, εἰς ἀπλήν διάλεκτον ἐκτεθεισα κατὰ πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν, ἐκδοθεῖσα ἐν ἔτει ραψή κατὰ μῆνα σεπτέμβριον.

Περὶ ἐγκλιτικῶν, ἐγκλινομένων τε καὶ συνεγκλιτικῶν πρὸς τὸν αἰτήσαντα, ἔτει ραψα' ἐν μεταγειντιῶνι.

Περὶ μέτρων ἔτει ραψθ'.

Κατάλογος τῶν ὧν ἀνέγνω ὁ αὐτὸς ἑλληνικῶν καὶ λατινικῶν βιβλίων μετ' ἐπικρίσεως ἐκάστου συγγραφέως.

Ἐγκώμια εἰς πατριάρχας.

Ἐπιστολάς.“

Ἐκ τῶν συγγραμμάτων τούτων τοῦ Ἀντωνίου περὶ μὲν τῆς Χρηστοθείας διέλαβον ἀπαριθμήσας τὰς γνωστὰς ἐμοὶ ἐκδόσεις καὶ τὰ γνωστὰ ἐμοὶ ἀντίγραφα ἐν χειρογράφοις τεύχεσι.

Τὸ δὲ περὶ φιλίας συνεξεδίδετο μετὰ τῆς Χρηστοθείας. ἀντίγραφον τούτου κεῖται ἰδίᾳ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Πάτμῳ μοναστηρίου ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ φρ' χειρογράφῳ τεύχει ὑπὸ ἐπιγραφῆν „τοῦ σοφωτάτου καὶ λογοθέτου τοῦ γενικοῦ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει σχολῆς, περὶ τοῦ πῶς χρηστέον τοῖς φίλοις.“²⁾ ἔδημοσίευσεν δ' αὐτὸ ὡς ἀνέκδοτον Κύριλλος Ἀθανασιάδης.³⁾

1) Ἀθανασίου Παπαδοπούλου τοῦ Κεραμέως Ἱεροσολυμιτικῆ βιβλιοθήκη, τόμ. δ^{ος}, σ. 81.

2) Ἰωάννου Σακκελιῶνος Πατμιακῆ βιβλιοθήκη ἦτοι ἀναγραφὴ τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς κατὰ τὴν νῆσον Πάτμον . . μονῆς . . ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου τεθησαυρισμένων χειρογράφων τευχῶν, σ. 245.

3) Νικηφόρου Καλλιπτοῦ Ξανθοπούλου Ἐφημερία εἰς τοὺς ἀναβαθμοὺς τῆς Ὀκτωῆρον. (ἐν Ἱεροσολύμοις, 1863, εἰς 8^{ον}), σ. ρα'—ε'.

Τοῦ δὲ „περὶ ἐγκλιτικῶν, ἐγκλινομένων τε καὶ συνεγκλιτικῶν“ κείμενον ἀντίγραφον ἐν τῇ ἐν Ἱεροσολύμοις βιβλιοθήκῃ τοῦ παναγίου Τάφου ἀντίγραφον ἔχει (ἄψῃ¹⁾), πιθανῶς τὸ ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ ρν' κείμενον ἀντίγραφον.²⁾ ἕτερον δ' ἀντίγραφον τούτου κείμενον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Ἀθῶν τῷ ὄρει μοναστηρίου τῆς Λαύρας ὑπὸ ἐπιγραφὴν „Ἀντωνίου λογοθέτου γενικοῦ τῆς μεγάλης ἐκκλησίας καὶ διδασκάλου τῆς κατὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν πατριαρχικῆς σχολῆς περὶ ἐγκλιτικῶν καὶ ἐγκλινομένων ὡς ἐν εἴδει ἐπιστολῆς κατὰ τινα φίλον αὐτοῦ“, ὃν τὸ προοίμιον ἐδημοσίευσεν Ἀλέξανδρος Ε. Λαυριώτης.³⁾ τούτου ἀντίγραφον ἴσως εἶναι τὸ κείμενον ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ ιβ' χειρογράφῳ τεύχει τῆς ἐν τῇ Παλαιᾷ Φωκαίᾳ βιβλιοθήκῃς ὑπὸ ἐπιγραφὴν „Ἐπιστολιμαία γραμματικὴ διατριβὴ Ἀντωνίου πρὸς τινα αὐτοῦ φίλου.“⁴⁾

Ἐκ δὲ τῶν εἰς πατριαρχίας ἐγκωμίων τοῦ Ἀντωνίου γνωστὰ ἐμοὶ εἶναι τάδε·

Προσφώνημα εἰς τὸν οἰκουμενικὸν πατριάρχην Γαβριὴλ τῆ ἄψῃ ἔτει. ἑτέρα χεὶρ προσέθετο, „τοῦ μακαρίτου διδασκάλου Ἀντωνίου.“⁵⁾ ἀντίγραφον τούτου κείμενον ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ φοδ' χειρογράφῳ τεύχει τῆς βιβλιοθήκῃς τοῦ ἐν τῇ νήσῳ Πάτμῳ μοναστηρίου ἀγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.⁶⁾

Προσφώνημα τοῦ αὐτοῦ Ἀντωνίου τῷ αὐτῷ πατριάρχῃ.⁷⁾

Προσφώνημα τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν πατριάρχην, ἀψζ'.⁸⁾

Προσφώνημα εἰς τὸν παναγιώτατον οἰκουμενικὸν πατριάρχην κύριον Κυπριανὸν τῷ ἄψῃ ἔτει.⁹⁾

Ἐκ δὲ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἀντωνίου τρεῖς κείμενα μεταγεγραμμένα ἐν τῷ προειρημένῳ χειρογράφῳ τεύχει ἐπιστελλόμενα Κωνσταντίνῳ πρωταποστολαρίῳ, Κωνσταντίνῳ Σούτσῳ καὶ ἀωνύμῳ τινί· τὴν πρὸς Κωνσταντίνου πρωταποστολαρίου ἐδημοσίευσεν Ἐπαμεινώνδας

1) Μανουὴλ Ι. Γεδεών Χρονικά τῆς πατριαρχικῆς ἀκαδημίας, σ. 147.

2) Ἀθανασίου Παπ. Κεραμέως Ἱεροσολυμιτικὴ βιβλιοθήκη, τόμ. δ^ο, σ. 141.

3) Βιογραφία Κυρίλλου Λαυριώτου, ἐν Ἐκκλησιαστικῇ ἀληθείᾳ συγγράμματι περιοδικῷ, περ. β', τόμ. δ', σ. 118.

4) Ἀθανασίου Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἐκθεσεις περὶ τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Παλαιᾶς Φωκαίας Ἑλληνικῶν χειρογράφων, σ. 6.

5) Χειρόγραφον τεύχος κείμενον παρ' ἐμοί, φύλ. 17^α—24^α.

6) Μανουὴλ Ι. Γεδεών Χρονικά τῆς πατριαρχικῆς ἀκαδημίας, σ. 147. τοῦ αὐτοῦ Πατριαρχικοῦ πίνακος. Εἰδήσεις ἱστορικαί, βιογραφικαί περὶ τῶν πατριαρχῶν Κωνσταντινουπόλεως, (ἐν Κωνσταντινουπόλει, 1885—90, εἰς 8^ο), σ. 617. Ἰωάννου Σακελιάνου Πατριαρχικὴ βιβλιοθήκη ἤτοι κατάλογος τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς κατὰ τὴν νῆσον Πάτμον . . . μνησῶν . . . τεθῆσανοιςμένων χειρογράφων τευχῶν, σ. 241.

7) Χειρόγραφον τεύχος κείμενον παρ' ἐμοί, φύλ. 25^α—30^α.

8) Χειρόγραφον τεύχος κείμενον παρ' ἐμοί, φύλ. 30^α—34^β.

9) Χειρόγραφον τεύχος κείμενον παρ' ἐμοί, φύλ. 35^α—38^α.

Σταματιάδης ἀποδοὺς ἡμαρτημένως εἰς ἕτερον Κωνσταντῖνον πρωταποστολάριον ζήσαντα ἑκαυδεκάτῳ αἰῶνι.¹⁾

Τοῦ Ἀντωνίου ἐσώθησαν „Θέματα εἰς τὴν γραμματικὴν Ἀλεξάνδρου τοῦ ἐξ ἀπορρήτων, συντεθέντα παρὰ τοῦ ἐντιμιωτάτου, λογιωτάτου, ἀρίστου ἐν τε γραμματικῇ καὶ φιλοσοφίᾳ καὶ πάσῃ ἄλλῃ παιδείᾳ διδασκάλου τῆς πατριαρχικῆς σχολῆς κυρίου Ἀντωνίου Βυζαντίου.“ τούτων κεῖνται ἀντίγραφα δύο ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Παλαιᾶς Φωκαίας²⁾, ἕτερον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Ἄθῳ τῷ ὄρει μοναστηρίου τῆς Λαύρας³⁾, καὶ ἕτερον ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ ἐν Θεράπναις μοναστηρίου τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα ἐν τῷ ὑπ' ἀριθμῷ λγ' χειρογράφῳ τεύχει, ἐν ᾧ καὶ ἐπιστολαὶ τοῦ Ἀντωνίου⁴⁾, ψυχραγωγικῆς διδασκαλίας οὐσαι ὡς ἔγραψέ μου ὁ ἐλλόγιμος Α. Σ. Ἀντωνόπουλος.

Τρία δ' ἐπιγράμματα τοῦ Ἀντωνίου πρὸς τὸν ἡγεμόνα Οὐγγροβλαχίας Κωνσταντῖνον Βασαράβαν Μπραγκοβάνον, Στέφανον Μπραγκοβάνον καὶ τὸν Δρῦστρας μητροπολίτην Ἀθανάσιον ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῇ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ Πανοπλίᾳ δογματικῇ.⁵⁾

Τὰ κατὰ Ἀντώνιον τὸν Βυζάντιον καὶ Χρῦσανθον τὸν Αἰτωλὸν ἔτει ἡωπέ' ἐδημοσίευσεν ἐν περιοδικῷ καλουμένῳ Πλάτῳ⁶⁾. ἀλλ' οἱ ἐπὶ τοῦ περιοδικοῦ ἐξ ὀλιγορίας καὶ ἀσεβείας ἀφῆκαν τὸ ἐμὸν δημοσίευμα εἰς τὴν εὐμένειαν τοῦ στοιχειοθέτου, ὃς καθ' ὅλα ἐκάκωσεν αὐτὸ (οὐχὶ ἐκ κακῆς προαιρέσεως) ἦτοι τὰ ἔτη, τὰς παραπομπὰς καὶ τὸ κείμενον, οὗ ἕνεκα τὸ ἐμὸν δημοσίευμα οὐδεμίαν ἔχει ἀξίαν.⁷⁾

Ἐν Δελλαγοράτσια.

Περικλῆς Γ. Ζερλέντης.

1) Ἐπαμεινώνδου Σταματιάδου Ἐκκλησιαστικὰ σύλλεκτα, σ. 60—1.

2) Ἀθανασίου Παπαδοπούλου Κεραμέως Ἐκθεσις περὶ τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Παλαιᾶς Φωκαίας Ἑλληνικῶν χειρογράφων, σ. 3, δ', ζ'.

3) Βιογραφία Κυρίλλου Λαυριώτου, ἐν Ἐκκλησιαστικῇ ἀληθείᾳ συγγράμματι περιοδικῷ, περιόδῳ β^α, τόμ. δ^ω, σ. 117.

4) Κατάλογος τῶν χειρογράφων κωδίκων τῆς ἐν Θεράπναις μονῆς τῶν ἁγίων Τεσσαράκοντα, ἐν Ἐπετηρίδι τοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου Παρνασσοῦ, ἔτει η^ω, σ. 122.

5) Πανοπλία δογματικῇ Ἀλεξίου βασιλέως Κομνηνοῦ, (ἐν Τεργοβύστῳ, ἁψί, εἰς 4^{οῦ}).

6) Περικλέους Γ. Ζερλέντου Δύο διδάσκαλοι τῆς μεγάλης τοῦ γένους (πατριαρχικῆς) σχολῆς Ἀντώνιος Βυζάντιος καὶ Χρῦσανθος ὁ Αἰτωλός, ἐν Πλάτῳ συγγράμματι περιοδικῷ παιδαγωγικῷ καὶ φιλολογικῷ, (ἐν Ἀθήναις, 1885, εἰς 8^{οῦ}), τόμ. ζ', σ. 289—303.

7) Über eine weitere H₂ der Christosthena s. unten S. 282 Nr. 136, 5. — Anm. d. Redaktion.